

Van de voorzitter

De Werkgroep Geschiedenis bestaat uit zeven leden; de namen zijn vermeld op de website van de NVvW ([Werkgroep Geschiedenis](#)).

We proberen, individueel en gezamenlijk, de belangstelling voor en kennis van geschiedenis van wiskunde en van wiskundeonderwijs te bevorderen. Dat doen we onder meer via onderwijs aan aanstaande leraren en andere studenten, publicatie van artikelen, blogs en boeken, het geven van workshops, deelname aan conferenties en het jaarlijkse symposium voor leraren, studenten en andere belangstellenden. In 2025 was het thema Geschiedenis van Statistiek; een beknopt verslag over het symposium vindt u in deze nieuwsbrief.

De beoogde datum voor het volgende symposium is zaterdag 3 oktober 2026, maar dat is nog onder voorbehoud.

Meer over onze activiteiten en andere wetenswaardigheden kunt u hieronder lezen.

Namens de werkgroep wens ik u veel leesplezier.

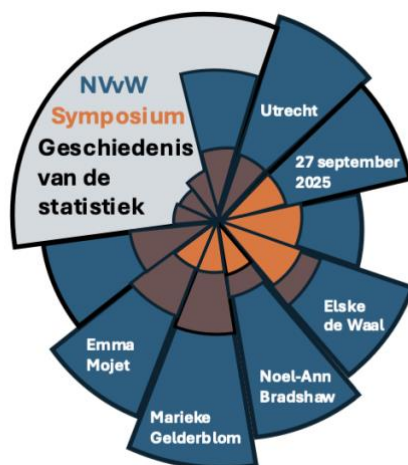
Jenneke Krüger

De werkgroep met spreker Noel Ann Bradshaw na afloop van het symposium

Verslag 31e symposium: Ta-daaa Data!

door Jenneke

Het symposium over geschiedenis van statistiek, in de 19e en 20e eeuw, vond plaats op 27 september in de Zalen van Zeven in Utrecht. We waren met 52 deelnemers, waaronder ook een behoorlijk aantal studenten van lerarenopleidingen.

Dagvoorzitter Marjolein Kool leidde het symposium in met enkele voorbeelden van verwarrende dan wel misleidende grafische weergaven van data, om vervolgens het woord te geven aan de eerste van vier sprekers.

Emma Mojet (University College, Universiteit Utrecht) liet zien hoe groot de invloed van de Belgische astronoom en wiskundige Adolphe Quetelet (1796-1874) was op de ontwikkeling en het gebruik van statistische methoden in de 19e eeuw, in uiteenlopende vakgebieden. In de vroege 19e eeuw was statistiek vooral beschrijvende 'staatskunde', aanvankelijk tekstueel, maar in de loop van de eeuw werd ze meer kwantitatief, met veel tabellen. Quetelet combineerde waarschijnlijkheidsrekening met het berekenen van gemiddeldes van een breed scala aan verschijnselen, zoals het BMI van soldaten, criminaliteit in de maatschappij, de invloed van meteorologische verschijnselen op plantengroei, etc. In 1835 introduceerde hij het concept 'de gemiddelde mens (man)'. In 1853 organiseerde hij het eerste internationale statistiek congres over dit onderwerp. Vele wetenschappers begonnen in navolging van Quetelet statistische methoden te gebruiken, bijvoorbeeld Hugo de Vries (planten genetica) en de fysici James Clerk Maxwell en Ludwig Boltzman.

Na de koffiepauze gaf Marieke Gelderblom (Freudenthal Instituut, Universiteit Utrecht) een interactieve presentatie over grafische methoden (in statistiek) in Nederland. Ze deed dat aan de hand van voorbeelden uit *Het nieuws van den dag* in 1880 en *De Volkskrant* van 26 september 2025. Na voorbeelden van onder meer William Playfair (1786 en 1804), Christiaan Huygens (1669) en Cruquius (1722 en 1725) was het tijd voor wat groepswork. De deelnemers konden drie grafische voorstellingen, twee uit 1827 en een uit 1867, analyseren aan de hand van vragen. Er was helaas te weinig tijd om alle drie de voorbeelden goed te analyseren, maar de scans staan op de website van de NVvW (zie hieronder).

Na een uitstekende lunch sprak Elske de Waal (Freudenthal Instituut, Universiteit Utrecht) over een 20e-eeuws onderwerp, het project 'Kijk op Kans' van IOWO (Instituut voor Ontwikkeling Wiskunde Onderwijs), NOT (Nederlandse Onderwijs Televisie) en Teleac in 1973-1974. Televisie was een

betrekkelijk nieuw medium voor het onderwijs en paste goed bij democratisering en wiskunde als menselijke activiteit. IOWO ontwikkelde voor het primair onderwijs televisielessen, docentmateriaal, een werkboek en een ouderboek. Docenten werden voorbereid, leerlingen bespraken in kleine groepjes een probleem over kansen, docenten hielden leergesprekken met hun klas en er werden filmopnamen gemaakt van leerlingactiviteiten. Daarnaast waren er de televisielessen, waarin oplossingen proefondervindelijk getoetst werden. De leerling staat centraal, die bedenkt en onderzoekt zelf oplossingen. Elske liet een aantal filmfragmenten zien, van leerlingen op het schoolplein, een stukje les in een klas en een stukje televisieles. De slotvraag was natuurlijk, wat er na 50 jaar van dit experiment overgebleven was.

De laatste voordracht werd gegeven door Noel Ann Bradshaw (University of Greenwich). Voor haar onderzoek las Noel Ann onder meer een aantal brieven van Nightingale. Florence Nightingale (1820-1910) is in de wiskundewereld bekend om haar bijdrage aan de statistiek en haar visualisatie van gegevens, onder andere met behulp van pooldiagrammen. Ze was zeer leergierig en kreeg goed onderwijs, van privéleraren en haar vader. "I can never be sufficiently thankful to Papa for having given me an interest in Statistical and Political matters." Nightingale ontmoette Quetelet in 1860 tijdens het Internationale Statistische Congres. Na haar terugkomst uit de Krim schreef ze een uitvoerig rapport van 853 pagina's, met daarnaast een brochure waarin de tabellen en de bekende diagrammen waren opgenomen; de twee publicaties verschenen in 1858. "Diagrams, are of great utility for illustrating certain questions of vital statistics by conveying ideas on the subject through the eye, which cannot be so readily grasped when contained in figures." Ze stelde het gebruik en beheer van gegevens door Britse ambtenaren tijdens en na de Krimoorlog niet alleen ter discussie, maar stelde ook correcties voor. Haar vele werk beïnvloedde beleidsmakers in het Britse leger en de regering, wat resulteerde in betere omstandigheden voor zowel soldaten als de werkende klasse. Haar aantekeningen over het gebruik en beheer van data zijn in de huidige maatschappij net zo relevant als in het Victoriaanse Groot-Brittannië.

Het was ook dit jaar weer een interessante dag, met veel informatie en een plezierige sfeer. Bij de planning voor 2026 hebben we zo goed mogelijk rekening gehouden met andere activiteiten bedoeld voor wiskundeleraren.

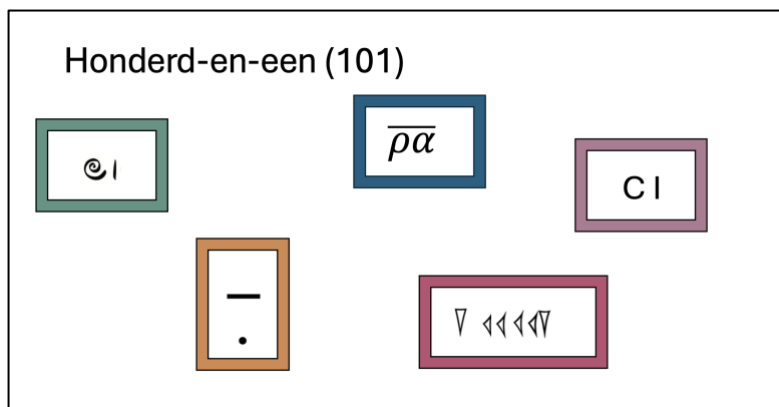
Alle presentaties, met daarin veel links naar digitale bronnen, staan op de website van de NVvW, zie <https://www.nvvw.nl/werkgroepen/werkgroep-geschiedenis/symposia/ta-daaa-data/>.

Verslag NVvW-studiedag-workshop: Honderd-en-een

door Desiree

Op zaterdag 1 november 2025 vond de jaarlijkse studiedag van de NVvW plaats. Het thema was 101, vanwege het honderdjarig bestaan van de vereniging en het feit dat de vereniging dus het 101ste verenigingsjaar is ingegaan. Geïnspireerd door dit getal heeft Desiree op de studiedag een workshop gegeven waarin het getal honderd-en-een centraal stond.

Het getal honderd-en-een schrijven we in ons Hindu-Arabische getalstelsel als 101, maar in andere getalstelsels ziet het er heel anders uit, zoals te zien is in figuur 1.

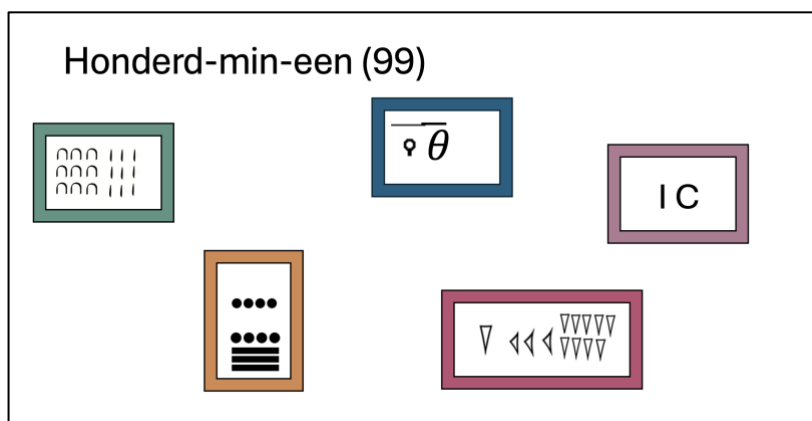

Figuur 1 – dia uit de presentatie op 1 november 2025

Van links naar rechts gaan we de vakjes af: in het groene vak staat het Egyptische getalstelsel, in het oranje vak het getal volgens de Maya's, in het blauwe vak de Griekse getalnotatie, in het donkerroze vak het Babylonische getalstelsel en tot slot in het lichtroze vak Romeinse cijfers.

Als je meer wilt weten over hoe je dit moet lezen en hoe een aantal van deze getalnotaties precies werken, kun je dit bijvoorbeeld nazoeken in het boek *Wortels van de Wiskunde* van Berlinghoff & Gouvêa (Epsilon Uitgaven), het Zebra-boekje *Babylonische Wiskunde*, of het Giraf-deeltje *Reken maar* (beide eveneens van Epsilon Uitgaven). Er zijn op internet ook goede bronnen en filmpjes te vinden over getalstelsels.

Je kunt het opzoeken ook nog even uitstellen en jezelf uitdagen, door te kijken naar de verschillen met de volgende dia. Hier staan weergaven van het getal honderd-min-een (oftewel negen-en-negentig). Gelijke kleuren staan voor gelijke getalstelsels.

Figuur 2 – nog een dia uit de presentatie op 1 november

Wat valt hieruit af te leiden over hoe de verschillende getalstelsels werken? Bij sommige getalstelsels zien we nu ineens veel meer symbolen. Bij andere getalstelsels is het aantal symbolen niet verschillend, maar zijn het andere symbolen of alleen maar een andere volgorde van dezelfde symbolen. Het lijkt me leuk om zoiets ook een keer met leerlingen te doen. Je kunt er dan voor kiezen om niet alle vijf getalstelsels met elkaar te vergelijken, maar alleen de tientallige of juist een van de positiestelsels met een niet-positiestelsel te vergelijken.

Overigens is 101 natuurlijk ook nog te interpreteren als binair getal. Dan heeft het niet de waarde van honderd-en-een, maar van vijf. Ook dit kwam in de workshop aan de orde en is een leuk onderwerp om met leerlingen te bespreken.

Wil je de volledige presentatie in pdf ontvangen? Of heb je een ander vraag over het werken met getalstelsels of zoek je leuke bronnen voor in je klas? Neem dan even contact met me op. (Desiree Agterberg, d.a.agterberg@hva.nl)

Kenneth O. May Prize voor Jan Hogendijk

door Jeanine

Jan Hogendijk (Universiteit Utrecht) heeft recent de prestigieuze *Kenneth O. May Prize* toegekend gekregen. Dat is een vierjaarlijkse prijs die uitgereikt wordt door de International Commission on the History of Mathematics (ICHM) voor "outstanding contributions to the history of mathematics". Het lovende juryrapport is hier te lezen: <https://www.mathunion.org/ichm/prizes/kenneth-o-may-prize-history-mathematics>. Naast Hogendijk ontving ook David Rowe (Johannes Gutenberg-Universität Mainz) de prijs.

Leestips

door Jeanine en Jenneke

Shells and Pebbles

Shells and Pebbles is een weblog over wetenschapsgeschiedenis, met als ondertitel "Interesting finds on the shores of the history of science and the humanities": <https://www.shellsandpebbles.com>. De redacteurs zijn jonge wetenschapshistorici die allemaal met een proefschrift bezig zijn. Er staan zowel Engels- als Nederlandstalige artikelen op de site.

Marieke Gelderblom, een van de sprekers op ons vorige symposium, is een van de redacteurs. Ze schreef zelf het artikel *De "levenslijn" van Christiaan Huygens*, over een vroege poging tot grafische weergave van statistiek door Christiaan Huygens:

<https://www.shellsandpebbles.com/2024/11/25/de-levenslijn-van-christiaan-huygens/>, ook verschenen in *Nieuw Archief voor Wiskunde*, maart 2025.

Emma Mojet, ook spreker op ons vorige symposium, publiceerde het artikel *Adolphe Quetelet: a statistical method for all*: <https://www.shellsandpebbles.com/2023/10/23/adolphe-quetelet-a-statistical-method-for-all/>

Idealistic Mathematics Education

Elske de Waal, ook spreker op ons symposium, publiceerde een artikel over de hervormingen in het wiskundeonderwijs in de jaren '70: De Waal, E. (2025). Idealistic Mathematics Education: The Institute for the Development of Mathematics Education (IOWO) and Dutch Education Reform, 1970–1980. *History of Education*, 1–24. <https://doi.org/10.1080/0046760X.2025.2553159>

Nieuw Archief voor Wiskunde

Het *Nieuw Archief voor Wiskunde* is het tijdschrift van het Koninklijk Wiskundig Genootschap, en vaak staan daar interessante artikelen over geschiedenis van de wiskunde in. Hieronder enkele voorbeelden.

Viktor Blåsjö schreef voor het maart-nummer van 2025 een prachtig In Memoriam over wiskundehistoricus Henk Bos (1940-2024), met een lijst van zijn publicaties erbij. Blåsjö, V. (2025). Henk Bos in memoriam: with notes from his Nachlass, *Nieuw Archief voor Wiskunde*, 5/26, 17-25 (nog niet online beschikbaar)

In het juni-nummer van 2025 verscheen een artikel over de krijgsheer-wiskundige Maurits van Nassau, door Edward Berengoltz: <https://www.nieuwarchief.nl/serie5/pdf/naw5-2025-26-2-095.pdf>.

En in datzelfde nummer staat een artikel van Jenneke Krüger over de beginperiode van het Nieuw Archief (1875-1880), de onderwerpen en de auteurs: <https://www.nieuwarchief.nl/serie5/pdf/naw5-2025-26-2-078.pdf>.

Conferenties

Nationale Wiskunde Dagen 2026

door Jeanine

Op vrijdag 27 en zaterdag 28 maart vinden de Nationale Wiskunde Dagen weer plaats in Noordwijkerhout. Wiskundedocenten, vakdidactici, onderzoekers en andere professionals komen er samen om wiskunde te vieren en inspirerend wiskundeonderwijs te maken. In werkgroepen kun je actief deelnemen aan verschillende thematische lijnen, die de breedte en diepte van wiskunde en haar toepassingen weerspiegelen. Daarnaast biedt de conferentie je de kans om onderdeel te zijn van een professionele community, waar je met collega's van gedachten kan wisselen. De NWD worden georganiseerd door het Freudenthal Instituut (Universiteit Utrecht).

Werkgroepleden Jeanine en Marjolein zitten in de programmacommissie en zijn verantwoordelijk voor het thema "historische instrumenten".

Jubileumeditie ESU in Portugal in 2026

door Desiree

Van 20 tot en met 24 juli (2026) vindt de tiende European Summer University (ESU) on History and Epistemology in Mathematics Education plaats in Aveiro (Portugal).

In de vorige nieuwsbrief van de werkgroep Geschiedenis (juni 2025) stond er al een aankondiging van deze conferentie, maar aangezien de deadline voor indienen van voorstellen is uitgesteld, bij deze nogmaals een oproep. Tot en met 7 januari 2026 kunnen samenvattingen van voorstellen voor alle soorten activiteiten worden ingediend. Je kunt overigens ook deelnemen zonder zelf een voorstel in te dienen. Zie de 2e aankondiging voor meer informatie over het indienen van voorstellen: https://esu10.sciencesconf.org/data/pages/251031_ESU10_2ndAnnouncementV2.pdf Of zie <https://esu10.sciencesconf.org/> voor meer informatie over de conferentie in zijn geheel.

ESU's zijn altijd inhoudelijk erg interessant en zeker ook toegankelijk voor wiskundedocenten van allerlei niveaus, met interesse in geschiedenis van de wiskunde en het wiskundeonderwijs.

ICHME9

door Desiree

De Internationale Conferentie over de Geschiedenis van het Wiskundeonderwijs (ICHME) is de enige conferentiereeks die volledig gewijd is aan de geschiedenis van het wiskundeonderwijs. De eerste ICHME werd gehouden in IJsland (2009), gevolgd door andere conferenties in Portugal (2011), Zweden (2013), Italië (2015), Nederland (2017), Frankrijk (2019), Duitsland (2022) en Polen (2024). Na elke conferentie werden de verslagen gepubliceerd, die een belangrijke bijdrage leverden aan het vakgebied.

De 9e Internationale Conferentie over de Geschiedenis van het Wiskundeonderwijs (ICHME-9) vindt plaats van 21 tot 25 september 2026 aan de Universiteit van Zaragoza, Spanje. De officiële taal van de conferentie is Engels.

Het doel van ICHME-9 is het organiseren van een discussie over het nieuwste onderzoek in de geschiedenis van het wiskundeonderwijs, het analyseren van nieuwe ontdekkingen en nieuwe onderzoeksmethoden, en het interpreteren en evalueren van bronnen. De conferentie heeft tot doel nationale grenzen te overschrijden en een breed internationaal panorama te creëren van wat er in de geschiedenis van het wiskundeonderwijs is gebeurd. Het doel is om vertegenwoordigers van verschillende wetenschappelijke disciplines die de geschiedenis van het wiskundeonderwijs in verschillende contexten bestuderen en gebruiken, samen te brengen, waaronder wiskundehistorici, onderwijsgeschiedkundigen, wiskundigen en wiskundeleraren.

<https://eventos.unizar.es/123517/detail/9th-international-conference-on-the-history-of-mathematics-education.html>

